

Typologie gatunków medialnych – przegląd stanowisk

Słowa klucze: gatunek, gatunek medialny, typologie gatunków, genologia lingwistyczna

Rozumienie gatunku oraz próba usytuowania go w kontekście innych jemu podobnych wzorców to fundament refleksji genologicznej. W kontekście wypowiedzi medialnych jawi się ona z dwóch perspektyw: filologicznej (literaturoznawczej i językoznawczej) oraz prasoznawczej (medioznawczej)¹.

Niniejszy tekst ma charakter przeglądowy i porządkujący różnorodne modele klasyfikacji gatunków medialnych. Uważam, że typologie te są świadectwem rozwoju medioznawstwa. Stanisław Gajda pisał, że „nie tylko gatunki są wytworami określonej kultury, również wiedza o nich – naukowa i potoczna – wyrasta w określonej aurze historyczno-kulturowej i jest dokumentem pewnej świadomości społecznej” (GAJDA, 2010: 265). Oprócz tego, że różnorodne klasyfikacje pokazują rozwój dyscypliny, to także obrazują rozumienie i interpretacje wypowiedzi medialnych. Są obrazem ówczesnego postrzegania mediów. Jestem zdania, że warto przywołać zarówno najnowsze rozstrzygnięcia, jak i te nieco zapomniane, ponieważ po głębszej refleksji badawczej można je twórczo wykorzystać i rozwinąć we własnych analizach genologicznych². Jestem przekonana, że właściwe rozumienie gatunku i sieci jego zależności, klasyfikacji pozwala w pełni analizować medialne teksty. Przybliżenie perspektywy genologii lingwistycznej, z jednoczesnym uporządkowaniem teorii dotyczącej różnorodnych podziałów gatunków, pozwoli w sposób pełny rozumieć specyfikę gatunku.

Trzeba także wskazać na wypowiedzi, których autorzy negują tworzenie gatunkowych typologii:

[...] nauka o mediach nigdy nie dopracowała się względnie trwałych i komplementarnych taksonomii gatunkowych, bo zawsze wtedy, gdy pojawiają się takie próby, ich wynikiem jest terminologiczne zamieszanie. Powstające klasyfikacje okazują się nieadekwatne, nierozłączne lub niepełne. Posługujemy się nimi, bo w określonych sytuacjach okazują się funkcjonalne, ale nie da się zapomnieć,

¹ *Słownik terminologii medialnej* pod redakcją Walerego Pisarka prezentuje termin: *genologia dziennikarska* (PISAREK, red., 2006: 68); należy w tym miejscu również przywołać opracowanie *Genologia dziennikarska* Kazimierza Wolnego-Zmorzyńskiego oraz Andrzeja Kozieła (WOLNY-ZMORZYŃSKI, KOZIEŁ, 2013).

² Pomijam opracowania poszczególnych gatunków i klas gatunków. Polecam natomiast bibliografię dyskursów medialnych przygotowaną w książce: *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny* (MALINOWSKA, NOCOŃ, ŻYDEK-BEDNARCUK, red., 2013; por. KITA, 2013a; 2013b; LOEWE 2013; ŻYDEK-BEDNARCUK 2013).

że gatunki medialne mają płynne granice, mieszają się, nakładają wzajemnie; pojawiają się nowe, które nie mają nazwy lub występują pod postacią formatu; niektóre, już dość utrwalone, wciąż nie doczekają się adekwatnego terminu. Cała próba wytworzenia spójnej taksonomii musi się uginać pod ciężarem ogromnej masy wciąż nowych wynalazków – formuł gatunkowych, formatów, przejściowych mód i jednorazowych pomysłów producentów i publiczności.

LISOWSKA-MAGDZIARZ, 2015: 21³

Jestem jednak pewna, że genologia porządkuje złożoną naturę zjawisk medialnych, pozwala lepiej rozumieć media – czy to z perspektywy nadawcy, czy ich odbiorcy. Powołam się tu na redaktorów najnowszej monografii o gatunkach pt. *Gatunki i formaty we współczesnych mediach*:

[...] mimo niezwyklej dynamiki zmian w mediach, wszelkie próby klasyfikacji czy typologii, nawet te nie w pełni doskonałe i wyczerpujące, pozwalają opanować zamęt gatunkowo-formatowy. To jest powinność genologów, nawet gdy propozycje opisu i analizy tworzących się i ewoluujących gatunków i formatów budzą kontrowersje.

GODZIC, KOZIEŁ, SZYLKO-KWAS, 2015: 10

By uporządkować wywód, chciałabym podkreślić, że pojęcia typologii i klasyfikacji traktuję synonimicznie, uznając, że oba oznaczają podział zjawisk na klasy, działy, rodzaje, według określonej zasady⁴. Próba porządkowania, systematyzowania zjawisk jest konieczna do analizy tekstu medialnego.

1. Gatunek medialny

Rozumienie gatunku oraz jego relacji z innymi gatunkami pozwala rozumieć komunikację w mediach:

³ Koniecznie należy podkreślić, że w medioznawstwie coraz częściej padają słowa dotyczące problemów gatunkowości wypowiedzi medialnych: „Czy mówienie o gatunkach dziennikarskich w odniesieniu do tekstów o płynnej, »zmaconej« strukturze, ma sens? Zachowanie takiej czy innej konwencji gatunkowej oznaczałoby po prostu »zamrażanie« owej płynności, powrót do arbitralnie zaznaczonych granic między typami wypowiedzi – granic, które są zupełnie niezrozumiałe w dzisiejszym społecznym życiu i w kontekstach interaktywnej komunikacji [...]” (BAUER, 2009: 329). Podobnie wcześniej mówili o tym literaturoznawcy: „Czyż w czasach manifestacyjnego zacierania granic pomiędzy wszelkimi formami wypowiedzi, pomiędzy literaturą a tekstami pozaliterackimi, a przede wszystkim w czasach, gdy piśmiennictwo zdaje się składać niemal wyłącznie z form hybrydycznych, nie nazwanych i jeszcze nie rozpoznanych, genologia jest jeszcze potrzebna? Lub choćby użyteczna? – a jeśli tak, to w jaki sposób?” (BOLECKI, OPACKI, 2000: 5). To literaturoznawcy, pisząc o destabilizacji gatunkowej, używali określeń: „zagłada gatunków” (BALBUS, 1999), „gatunki zmacone” (GEERTZ, 1990). Podobną konstatację prezentuje w swoim artykule Grzegorz Ptaszek: *W stronę bezgatunkowości mediów? O funkcji gatunków medialnych w procesie odbioru* (PTASZEK, 2015: 35–36).

⁴ Por. wyjaśnienie pojęć w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* (DUBISZ, red., 2008).

[...] pojęcie gatunku jest istotne zarówno dla krytyków mediów, jak i dla twórców medialnych. Na najbardziej podstawowym poziomie pozwala ono uchwycić relacje, w jakich produkty medialne pozostają do siebie nawzajem i możliwości ich grupowania – czy to w celach analitycznych, czy marketingowych.

TAYLOR, WILLIS, 2006: 61

Gatunek, zgodnie z genologią lingwistyczną, traktuję jako twór abstrakcyjny, wzorzec organizacji tekstu, zbiór konwencji (WOJTAK, 2004: 16; GAJDA, 2010: 255). W rozumieniu pojęcia pomagają takie synonimy, jak: *model, wzorzec, prototyp, forma*. Gatunek będzie więc pewnym konstruktem teoretycznym, na pewnym poziomie abstrakcji, tekst natomiast traktuję jako płaszczyznę aktualizacji czy konkretyzacji. Tekst będzie więc realizacją gatunkowego wzorca, rzeczywistym i realnym wytworem; gatunek zaś – formą, która uaktualnia się w konkretnym tekście medialnym⁵.

Każdy gatunek ma swoje wyznaczniki, czyli takie komponenty, które go określają i wyróżniają. Te komponenty sytuują się w planie kompozycyjnym, czyli w strukturze tekstu, w planie stylistycznym i poznawczym oraz są widoczne w relacjach nadawczo-odbiorczych tekstów⁶. Zbigniew Bauer mówi o najważniejszej konwencji w gatunku, czyli o dominancie gatunkowej wypowiedzi, która decyduje o odbiorze tekstu i o jego skuteczności (BAUER, 2008: 256–257).

Najważniejszą kwestią pozostaje to, co jest podstawą wyodrębnienia gatunków medialnych. Do najistotniejszych należą: genetyczny związek z konkretnym medium oraz specyficzna sytuacja nadawczo-odbiorcza. Jacek Maziarski tak definiował gatunki medialne:

[...] to zindywidualizowane, podstawowe struktury, pełniące określone, im tylko właściwe zadania w procesach komunikowania masowego. Składają się z elementów formy, tworzywa i treści, występują w sposób powtarzalny w konkretnych publikacjach prasowych, radiowych i telewizyjnych o charakterze informacyjnym i publicystycznym. [...] Podstawą wyodrębnienia gatunków dziennikarskich spośród innych gatunków piśmiennictwa i sztuki jest ich ścisły, genetyczny związek ze środkami komunikowania masowego, stwarzającymi poszczególnym gatunkom tej grupy warunki pełnej aktywności i żywotności.

MAZIARSKI, 1976: 89

Wspomniany uprzednio genetyczny związek ze środkami komunikowania masowego wynika z tego, że podstawowym warunkiem zaistnienia gatunku medialnego jest opublikowanie danego tekstu za pomocą (lub dzięki) medium. Zatem podstawowym czynnikiem warunkującym istnienie gatunków jest technika przekazu. To właśnie medium ma ogromny wpływ na kształt gatunku. Każde medium będzie generowało wypowiedzi dla niego

⁵ Szersze rozważania na temat zależności gatunku i tekstu można odnaleźć w artykule Bożeny Witosz (2004: 40–47).

⁶ W tym kontekście należy przywołać perspektywę aspektów gatunkowego wzorca: aspekt strukturalny, pragmatyczny, poznawczy i stylistyczny (WOJTAK, 2004: 16–17).

charakterystyczne. Natomiast te gatunki, które będą pojawiać się w każdym z przekazów, będą zyskiwać indywidualne rysy ze względu na charakter danego medium⁷.

W gatunkach medialnych bardzo ważna jest perspektywa pragmatyczna, relacja między nadawcą a odbiorcą. Bauer wskazuje na funkcjonowanie *paktu faktograficznego*, który stanowi swoistą umowę między dziennikarzem a czytelnikiem i sprawia, że nadawca tekstu medialnego jest zobowiązany do tego, żeby tekst spełniał następujące warunki: wierność przedstawianym faktom, szczegółowość i zwięzłość (BAUER, 2008: 258).

Walery Pisarek w rozważaniach o gatunku dziennikarskim podkreśla trzy konkretne kwestie dotyczące tej kategorii: nie ma powszechnie uznawanego rejestru gatunków dziennikarskich, granice między gatunkami dziennikarskimi są płynne, a cechy gatunkowe wypowiedzi zmieniają się w czasie i przestrzeni w zależności od kulturalnych, ekonomicznych, politycznych i technologicznych uwarunkowań prasy i dziennikarstwa (PISAREK, 1993: 156–157). Poruszone przez badacza kwestie sprawiają, że badanie gatunków nie jest zadaniem łatwym. To kategorie płynne i zmieniające się w czasie, zwłaszcza dzięki technologicznemu rozwojowi mediów.

2. Gatunek dziennikarski a gatunek medialny

Gatunki w mediach w tradycji genologicznej nazywano *gatunkami dziennikarskimi* (por. MAZIARSKI, 1976; PISAREK, 1993; WOLNY-ZMORZYŃSKI, KALISZEWSKI, 2006; BAUER, 2008), ale występuje także coraz częściej termin *gatunki medialne*⁸ (GOBAN-KLAS, 2005; LISOWSKA-MAGDZIARZ, 2008). Pojęcie *gatunków dziennikarskich* skupia się na samym autorze, nadawcy komunikatów, dziennikarzu, termin *gatunki medialne* podkreśla genetyczny związek tych wypowiedzi z mediami (LOEWE, 2007: 116). Gatunki medialne będą także hiperonimem takich terminów, jak: *gatunki prasowe, radiowe, telewizyjne, internetowe* (FRAS, 2012: 24–25). Wydaje mi się, że w tej sytuacji komunikacji medialnej, gdzie często odbiorca jest także nadawcą komunikatów medialnych, termin *gatunki medialne* jest właściwszy.

Kazimierz Wolny-Zmorzyński i Andrzej Kozieł podkreślają, że

genologię przekazów medialnych należy rozpatrywać dwuwarstwowo. Pierwszą warstwę stanowią rodzaje: literackie, dziennikarskie, filmowe, naukowe, reklamowe, teatralno-estradowe, muzyczne, sztuk pięknych, występujące w prasie, radiu, telewizji, internecie i najnowszych kanałach przekazu. Są więc wypowiedziami medialnymi, za klasyczną zaś wypowiedź dziennikarską uznajemy wyłącznie gatunki dziennikarskie (informacyjne, publicystyczne i pograniczne).

WOLNY-ZMORZYŃSKI, KOZIEŁ, 2013: 29⁹

⁷ Warto w tym kontekście przypomnieć słynną tezę Marshalla McLuhana: „przekaznik jest przekazem” („the medium is the message”) (MCLUHAN, 2001: 212).

⁸ Aleksander Wilkoń w swojej monografii proponuje termin: *gatunki mediów* (WILKOŃ, 2002: 255).

⁹ Autorzy prezentują swoją koncepcję w rozbudowanej tabeli: „Rodzaje i gatunki medialne” (por. WOLNY-ZMORZYŃSKI, KOZIEŁ, 2013: 30).

Nie jestem przekonana do tak szerokiego rozumienia gatunków medialnych, choć mam świadomość, że w odniesieniu do gatunków medialnych często dochodzi do korzystania z pól innych gatunków, na przykład gatunków literackich czy naukowych.

Badacze gatunków niejednokrotnie zwracają uwagę na to, że gatunki medialne, podobnie jak gatunki literackie czy użytkowe, tworzą swoisty system (BAUER, 2008: 255–256). Należy jednak wspomnieć o specyficznych funkcjach gatunków medialnych i kwestiach wyodrębnienia ich spośród innych tekstów. „Gatunki wypowiedzi dziennikarskich, zwane potocznie »gatunkami dziennikarskimi« ze względu na spełniane przez nie »podstawowe funkcje dziennikarstwa« – dają się wyodrębnić »w opozycji do gatunków literatury i sztuki, nauki, dydaktyki, rozrywki i reklamy«” (PISAREK, 1993: 157). Te podstawowe funkcje dziennikarstwa, jak stwierdza Pisarek, pozwalają na tworzenie opozycji: teksty dziennikarskie a inne teksty artystyczne czy użytkowe.

Podział na gatunki dziennikarskie i medialne można jednak wykorzystać, wydzielając z pola gatunków medialnych gatunki dziennikarskie tworzone przez profesjonalnych dziennikarzy oraz te tworzone przez odbiorców nieprofesjonalistów, takie jak: listy do redakcji, ogłoszenia, reklamy, nekrologi (por. WOJTAK, 2004: 7). Można wówczas zbiór gatunków medialnych podzielić na gatunki dziennikarskie i „niedziennikarskie” występujące w mediach.

3. Klasyfikacja gatunków ze względu na medium

Podział gatunków ze względu na medium wydaje się podziałem najbardziej intuicyjnym, skoro to medium ma wpływ na charakter, sposób tworzenia, prezentacji konkretnych gatunków.

Najstarszą propozycją jest klasyfikacja przedstawiona przez Maziarskiego, który podzielił gatunki ze względu na „tworzywo”, wymieniając podstawowe grupy: gatunki językowe, gatunki obrazowe i gatunki językowo-obrazowe (MAZIARSKI, 1976: 90). Autor zaznaczył, że do gatunków językowych zaliczył gatunki radiowe i prasowe, do gatunków obrazowych – nieliczne gatunki prasowe i przede wszystkim gatunki telewizyjne, natomiast do gatunków językowo-obrazowych – gatunki prasowe i telewizyjne¹⁰.

Kazimierz Wolny-Zmorzyński oraz Andrzej Kaliszewski postanowili wydzielić poszczególne odmiany medialne ze względu na medium. Wśród odmian rodzajowych gatunków dziennikarskich wyróżniają odmianę prasową, radiową, telewizyjną i internetową¹¹. Punktem wyjścia tego podziału jest konstatacja, iż miejsce publikacji, kanał informacji i nośnik wpływają istotnie na poetykę gatunków (WOLNY-ZMORZYŃSKI, KALISZEWSKI, 2006: 32). Podstawa gatunków prasowych to słowo i obraz, radiowych – słowo i dźwięk, telewizyj-

¹⁰ W obrębie każdego z tych zbiorów autor wyróżnia dodatkowo w gatunkach językowych: grupy wiadomości, sprawozdania, wywiadu, artykułu, komentarza, biografii, krytyki, felietonu; w gatunkach obrazowych: grupy fotografii, grafiki, filmu, w gatunkach językowo-obrazowych: grupy wiadomości, sprawozdania, wywiadu, portretu, montażu, karykatury i fotomontażu (MAZIARSKI, 1976: 91).

¹¹ Klasyfikację odmiany medialnej na cztery pododmiany: prasową, radiową, telewizyjną i internetową proponuje także Urszula ŻYDEK-BEDNARCZUK (2012: 24–25). Podobny podział gatunków jest zaprezentowany w popularnonaukowym *Słowniku wiedzy o mediach* (CHUDZIŃSKI, red., 2007: 275–333).

nych oraz internetowych – słowo, obraz, dźwięk. Warto zauważyć, że słowo występuje w każdym przekazie, ale pełni odmienne funkcje. W przekazach radiowych i telewizyjnych dopełnia dźwięk i obraz, a w prasie istnieje samodzielnie.

Język w mediach jest heterogeniczny – korzysta z wszystkich odmian i stylów językowych. Zgodzić się jednak należy, że dziennikarstwo prasowe wykształciło swoiste sposoby posługiwania się językiem i budowania wypowiedzi, które przejęło następnie dziennikarstwo radiowe i telewizyjne, dostosowując je do specyfiki obu mediów. [...] W porównaniu z tekstami prasowymi wiadomości radiowe i telewizyjne są krótsze, przeznaczone do słuchania, a nie czytania, łączą też tekst z obrazem. Przejście z trybu pisanego na tryb oralny wymaga daleko idącej modyfikacji języka przekazu.

MROZOWSKI, 2001: 309

Kiedy analizujemy poszczególne gatunki, podstawowy ich podział to ten ze względu na medium. Przykładowo, wyróżniamy: wywiad prasowy, radiowy, telewizyjny, w formie książki – każdy z nich będzie miał inną konstrukcję na poziomie medialnych kodów.

4. Gatunki informacyjne i publicystyczne

Podstawowy, najbardziej tradycyjny jest podział gatunków medialnych na dwa zbiory: gatunki informacyjne i gatunki publicystyczne¹². Czasami traktowane są one jako klasy, rodzaje, struktury (por. PISAREK, 1993: 157–159; KOZIEŁ, 2002: 110–123; WILKOŃ, 2002: 255; FRAS, 2005: 81–99; WOLNY-ZMORZYŃSKI, KALISZEWSKI, 2006: 31–35; BAUER, 2008: 262–274)¹³. Ta propozycja pozwala umieścić konkretny gatunek w polu gatunków informacyjnych i publicystycznych.

W tym miejscu przywołam dwie typologie, które są bliskie typologii gatunków literackich: Michała Szulczewskiego i Aleksandra Wilkononia. Szulczewski proponuje typologię gatunków dziennikarskich, rozpoczynając od rodzajów dziennikarskich, kończąc na gatunkach i ich odmianach¹⁴. Za dwa najważniejsze rodzaje uważa informację i publicystykę (SZULCZEWSKI, 1976: 18). Jego propozycja na konkretnym przykładzie przedstawiałaby się następująco: rodzaj (np. publicystyka) – gatunek (np. felieton) – odmiana gatunkowa (np.

¹² Badacze często wskazują, że podział ten ma charakter bardzo ogólny i pomocniczy: „[...] podział ten [na gatunki informacyjne i publicystyczne – M.Ś.] utrzymuje się w rozmaitych opracowaniach dotyczących dziennikarskiej genologii raczej siłą tradycji niż na podstawie najnowszych przekazów i tekstów medialnych. Ta zmieniona sytuacja sprawia, że teksty »informacyjne« i »publicystyczne« klasyfikuje się tak nie ze względu na ich szczególne cechy strukturalne, lecz dominującą funkcję (faktografia lub interpretacja rzeczywistości)” (BAUER, 2009: 331).

¹³ Na wieloznaczność terminów *informacja* i *publicystyka* wskazuje Maria WOJTAK (2004: 29–38).

¹⁴ Ciekawe zestawienie proponuje Mieczysław Bałowski, przedstawiając różnorodne typologie gatunkowe, zestawiając badania różnych autorów z perspektywy tworzenia poziomu wyższego gatunkowego (rodzina gatunków, rodzaj gatunków) i konkretnych cech gatunkowych (BAŁOWSKI, 2000: 324).

felieton satyryczny). Natomiast Wilkoń do swojej typologii wprowadza konkretny tekst medialny i proponuje pięciostopniowy układ genologiczny: rodzaj – podrodzaj – gatunek – podgatunek – tekst jednostkowy (WILKOŃ, 2002: 254). Przykład analogicznej klasyfikacji dla wypowiedzi dziennikarskiej mógłby wówczas wyglądać następująco: publicystyka – publicystyka dziennikarska – wywiad – wywiad prasowy – konkretna realizacja tekstowa. W tym układzie gatunek zajmuje pozycję środkową, centralną. Z jednej strony ma rodzaj, podrodzaj, z drugiej natomiast – odniesienie do konkretnego tekstu. Ta propozycja pokazuje, że tekst ma charakter podrzędny wobec gatunku.

Wracając do podziału gatunków na dwie grupy, „pierwszą z nich tworzą gatunki informacyjne, spełniające w pierwszym rzędzie funkcje ścisłego i zobiektywizowanego powiadamiania o aktualnych faktach. [...] Do drugiej kategorii należą gatunki o funkcjach opiniotwórczych, posługujące się metodami wnioskowania, interpretacji, oceny i komentowania” (MAZIARSKI, 1976: 90) – to grupa gatunków publicystycznych. Podział ten opiera się na kryterium funkcjonalnym¹⁵, a więc gatunki informacyjne pełnią przede wszystkim funkcje powiadamiania, natomiast gatunki publicystyczne podporządkowane są funkcji komentowania i interpretowania. „Można powiedzieć [...], że gatunki informacyjne dają możliwość rozszerzenia wiedzy odbiorcy o świecie, publicystyka zaś pogłębia tę wiedzę, pozwala wywoływać intelektualne i emocjonalne reakcje na przedstawiane fakty” (BAUER, 2008: 263).

Co istotne, termin *informacja* funkcjonuje jako osobny gatunek dziennikarski i odnosi się także do pewnego typu gatunków (których dominantą gatunkową będzie właśnie informacja) (WOJTAK, 2004: 29–30; BAUER, 2008: 262–264). Najważniejsze cechy informacji to, według Szulczewskiego, wierność, szczegółowość, jednoznaczność, zwięzłość, aktualność i zrozumiałość (SZULCZEWSKI, 1964: 91–93). Gatunki informacyjne realizują podstawowe zadania mediów, czyli informowanie o aktualnych wydarzeniach. W odniesieniu do tych gatunków istnieje wymóg obiektywizmu, czyli braku wartościowania i elementów osobistego stosunku dziennikarza do przedstawianych faktów. „Wydaje się jednak, że tzw. czysta informacja to jedynie swoista konstrukcja teoretyczna, niemożliwa do zrealizowania w aktach komunikacji językowej. [...] Dlatego »obiektywizm« informacji prasowej jest głównie problemem warsztatowym. Chodzi o to, by odbiorcy odnosili wrażenie, że mają do czynienia z tekstami absolutnie bezstronnymi” (BAUER, 2008: 264). Informacja powinna być zredagowana na zasadzie odwróconej piramidy, czyli najważniejsze fakty należy umieścić na początku tekstu. Nieobiektywna będzie więc już selekcja informacji i decyzja, które są najważniejsze, oraz umieszczenie tych wybranych w lidzie (w zgodzie z zasadą odwróconej piramidy). Podobnie stronicze będzie udzielenie odpowiedzi (lub ich brak) na dziennikarskie pytania, które stanowią szkielet informacji: *Kto? Co? Gdzie? Kiedy? Jak? Dlaczego? Z jakim skutkiem?* Ostatnie pytania: *Dlaczego?* i *Z jakim skutkiem?* są pytaniami, na które odpowiedź może mieć charakter interpretujący, a więc i perswazyjny. Nadanie informacji tytułu, który zgodnie z dzisiejszymi wymogami warsztatowymi nie musi być tytułem informacyjnym, tylko może być opiniotwórczy, komentujący, także stanowi raczej cechę publicystyki. Wreszcie każda informacja jest pisana przez autora, który ma swój sy-

¹⁵ Porównanie cech elementów informacyjnych i publicystycznych w tabeli przedstawił Bolesław Garlicki, podkreślając, że wszystkie te różnice sprowadzają się do odmiennych funkcji przekazu (GARLICKI, 1974: 134–137).

stem wartości i po swojemu odbiera otaczającą go rzeczywistość, co dodatkowo podkreśla fakt, że obiektywność informacji to „konstrukcja teoretyczna”¹⁶.

Do wyznaczników publicystyki Szulczewski zalicza: przystępność, systematyczność, dociekliwość (jako cechę autora tekstu), inwencję, ścisłość, naoczność (definiowaną jako obrazowość, oryginalność ujęcia), różnorodność, impresyjność, selektywność i permanentność oddziaływania (SZULCZEWSKI, 1976: 70–78). Gatunki publicystyczne służą analizowaniu, komentowaniu i interpretowaniu rzeczywistości. Nadrzędną funkcją tekstu jest funkcja perswazyjna. Gatunki publicystyczne także pozwalają informować o ważnych społecznie wydarzeniach, ale jednocześnie interpretować je, wyjaśniać, prezentować w szerszym kontekście.

Poniżej proponuję próbę mapowania gatunków w przestrzeni tych dwóch zbiorów: gatunków informacyjnych i publicystycznych, w ujęciu trzech propozycji badawczych (tab. 1):

Tabela 1

Typologie gatunków medialnych: gatunki informacyjne i publicystyczne

Gatunki	Zbigniew BAUER (2008: 266–273)	Janina FRAS (2005: 81–99)	Kazimierz WOLNY-ZMORZYŃSKI, Andrzej KALISZEWSKI (2006: 34) ^a
Informacyjne	zapowiedź wzmianka notatka sprawozdanie życiorys sylwetka kronika wydarzeń przegląd prasy *wywiad *reportaż	wzmianka (sygnał, news) notatka wiadomość sprawozdanie sylwetka (portret) zapowiedź kronika wydarzeń przegląd prasy	wzmianka (<i>flesh, news</i>) notatka (informacja, <i>infotainment</i>) infografia infografika zapowiedź <i>fait divers</i> sprawozdanie raport korespondencja życiorys (sylwetka, postać, główka) przegląd prasy reportaż fabularny fotoreportaż (<i>pictorial</i>) <i>feature</i> blogi reportażowe
Publicystyczne	komentarz edytorial artykuł publicystyczny esej recenzja felieton dyskusja (debata)	komentarz artykuł wstępny artykuł felieton dziennik	artykuł artykuł wstępny reportaż problemowy felieton komentarz recenzja esej dziennik powieść w odcinkach nekrolog nowela dokumentalna <i>reality show</i>

¹⁶ Badania Tomasza Piekota dotyczące wiadomości prasowych dowodzą, że w ich strukturę wpisany jest antropocentryzm. Zasada odwróconej piramidy funkcjonuje jedynie jako jeden ze sposobów komponowania newsów (typowych dla krótkich informacji) i nie jest już podstawową zasadą kompozycyjną wypowiedzi informacyjnej (PIEKOT, 2006: 164–207).

Informacyjno- -publicystyczne			wywiad debatę list do redakcji odpowiedź na list do redakcji <i>talk-show</i> hipertekst czat
Publicystyczno- -literackie		reportaż	

^a Autorzy zaproponowali to ujęcie, wskazując na rodzaje dziennikarskie: informacyjne, publicystyczne i informacyjno-publicystyczne, oraz dzieląc poszczególne gatunki na odmiany rodzajowe: prasową, radiową, telewizyjną i internetową (WOLNY-ZMORZYŃSKI, KALISZEWSKI, 2006: 34).

* skomplikowany gatunek informacyjny

Do najważniejszych gatunków informacyjnych, według Bauera, należą: wzmianka, notatka, sprawozdanie, życiorys, sylwetka, kronika wydarzeń, przegląd prasy, zapowiedź (BAUER, 2008: 266–269). Janina Frasz proponuje dodatkowo wiadomość, którą traktuje jako rozbudowaną notatkę (FRAS, 2005: 85). Wolny-Zmorzyński i Kaliszewski dołączają do tego zbioru: infografię, infografikę, *fait divers*, raport, korespondencję, fotoreportaż (*pictorial*), *feature*, blogi reportażowe, reportaż fabularny (WOLNY-ZMORZYŃSKI, KALISZEWSKI, 2006: 34).

Do grupy gatunków publicystycznych można zaliczyć: komentarz, artykuł publicystyczny, esej, recenzję, felieton, dyskusję (debatę) (BAUER, 2008: 269–273). Wolny-Zmorzyński i Kaliszewski dodają do tego zbioru: dziennik, powieść w odcinkach, nekrolog i reportaż problemowy (WOLNY-ZMORZYŃSKI, KALISZEWSKI, 2006: 34).

Wszyscy autorzy odmiennie klasyfikują reportaż i wywiad. Bauer uznaje je za „skomplikowane gatunki informacyjne” (BAUER, 2008: 268); z kolei Wolny-Zmorzyński i Kaliszewski klasyfikują reportaż fabularny jako gatunek informacyjny, a reportaż problemowy – jako gatunek publicystyczny. Frasz traktuje reportaż jako gatunek publicystyczno-literacki (FRAS, 2005: 89–90), natomiast wywiadu nie zalicza do żadnego ze zbiorów. Warto w tym miejscu przywołać słowa Pisarka: „[...] gatunkami mieszanymi (pogranicznymi) są wedle tegoż podziału – wywiad i reportaż, mające niektóre cechy gatunków informacyjnych i niektóre cechy gatunków publicystycznych, a nawet literackich” (PISAREK, 1993: 157).

Wolny-Zmorzyński i Kaliszewski wywiad, debatę, list do redakcji i odpowiedź na list do redakcji, *talk-show*, hipertekst i czat grupują jako gatunki informacyjno-publicystyczne (WOLNY-ZMORZYŃSKI, KALISZEWSKI, 2006: 34).

Ta krótka charakterystyka próby usystematyzowania gatunków medialnych pokazuje kilka kwestii. Istnieją gatunki, które są skomplikowane i trudno je umieszczać w jednym z tych zbiorów. Nie jestem także przekonana, czy warto tworzyć zbiór gatunków pogranicznych rozumianych jako zbiór gatunków informacyjno-publicystycznych. Skłaniam się raczej ku opinii, że na gruncie każdego gatunku publicystycznego korzysta się w jakimś stopniu z informacji, ponieważ ją komentuje, rozszerza i interpretuje. Każdy tekst publicystyczny jest w pewnym sensie tekstem informacyjnym. Wskazuje na to Kozieł: „[...] ta prosta i logiczna dychotomia (gatunki informacyjne i publicystyczne) może jednak budzić wątpliwości, wszak i tu mamy do czynienia z pewną synkretycznością. Wypowiedzi publicystyczne opierają się bowiem na informacjach” (KOZIEŁ, 2002: 110). Maria Wojtak twierdzi, że nie spotykamy gatunków w postaci czystej, opisując więc poszczególne gatunki

prasowe, definiuje je jako odmiany informacji i tak też tytułuje poszczególne opracowania konkretnych gatunków prasowych: notatka prasowa – informacja poszerzona, komentarz prasowy – informacja zinterpretowana, wywiad – informacja rozpisana na głosy, reportaż – informacja zobrazowana (WOJTAK, 2004). Badaczka proponuje, aby gatunki i odmiany gatunkowe, które łączą w sobie elementy informacji i publicystyki, nazywać gatunkami poruszonymi lub mieszanymi, natomiast gatunki nawiązujące do konwencji typowych dla innych rodzajów piśmiennictwa – pogranicznymi (WOJTAK, 2004: 36).

Ja także kategorię gatunków pogranicznych zostawiłabym dla gatunków publicystyczno-literackich, czyli tych, dzięki którym autorzy, opisując rzeczywistość, mogą korzystać z chwytów literackich lub artystycznego obrazowania. Są to na przykład felieton, reportaż czy esej.

5. Gatunki rozrywkowe

Ciekawą propozycję wysuwa WILKOŃ (2002: 255), który sugeruje, aby do dwóch podstawowych rodzajów: gatunków informacyjnych i publicystycznych dodać trzeci – gatunki rozrywkowe. „Rozbudowany został w mass mediach do granic wyjątkowych cały serwis gatunków ludycznych. Dzisiejsza telewizja w świecie raczej nastawia się na danie rozrywki słuchaczom niż na informacje i funkcje dydaktyczne, publicystyczne” (WILKOŃ, 2002: 255). Mimo że w opracowaniach genologów kategoria gatunków rozrywkowych raczej jest pomijana, to jednak występuje analiza inforozrywki (angielski termin *infotainment* wywodzi się z połączenia angielskich słów *information* ‘informacja’ i *entertainment* ‘rozrywka’). Jest to próba nazwania zjawiska¹⁷, które łączy w przekazie funkcję informacyjną i rozrywkową. Niektórzy badacze inforozrywką nazywają specyficzną informację, czyli gatunek (WOLNY-ZMORZYŃSKI, KALISZEWSKI, 2006: 39). Jest ona także charakteryzowana jako cecha gatunkowa niektórych gatunków publicystycznych, na przykład felietonu, który wśród swoich wyznaczników ma przecież inforozrywkowy charakter (WORSOWICZ, 2001: 212). Jestem przekonana, że kategoria gatunków rozrywkowych może pozwolić na grupowanie tekstów o takim właśnie charakterze i ich analizę. Jednocześnie najbliższe jest mi myślenie o inforozrywce jako gatunkowym wyznaczniku.

6. Inne klasyfikacje gatunków medialnych

Na schemacie funkcjonalnym opiera także podział gatunków Pisarek, uznając, że trzem funkcjom języka mediów (przedstawieniowej, ekspresywnej i impresywnej) odpowiadają gatunki wypowiedzi dziennikarskich: funkcji przedstawieniowej – informację, funkcji ekspresywnej – reportaż, z kolei funkcji impresywnej – artykuł publicystyczny (PISAREK, 2002: 112–114).

¹⁷ „Infotainment sprowadza się do tego, że informacyjne formaty i formuły gatunkowe w mediach w większym lub mniejszym stopniu zaczynają być podporządkowane potrzebom rozrywki. Zakłada się, iż w warunkach ostrej konkurencji na rynku mediów tylko zaspokojenie potrzeby rozrywki i pobudzenia emocjonalnego zapewnia dostatecznie wysoką oglądalność, słuchalność, czytelność, czyli czyni optycalnym to wszystko, co się robi” (LISOWSKA-MAGDZIARZ, 2008: 160).

Zupełnie inną propozycją jest próba charakteryzowania gatunków przez praktyków:

[...] dziennikarz ma do dyspozycji wiele form i środków przedstawiania odbiorcom tego, co chce powiedzieć. Z tej obfitości wykrystalizowały się cztery podstawowe – nazwane gatunkami dziennikarskimi. Są to: informacja, reportaż (współcześnie *feature*), komentarz i wywiad. Oczywiście, można tu dopisać depezę, korespondencję, felieton, artykuł publicystyczny, esej, a nawet fotoreportaż, ale będą to jedynie pochodne wymienionych powyżej gatunków.

CHYLIŃSKI, RUSS-MOHL, 2008: 54

Jan Trzynałowski proponuje podział gatunków na gatunki autochtoniczne i ksenochtoniczne. Gatunki autochtoniczne właściwe są tylko prasie, ukształtowały się na jej łamach i wykształciły własne normy. Natomiast gatunki ksenochtoniczne są przeniesione z innego kręgu piśmiennictwa, przyjmują pewne normy zewnętrzne i wzbogacają je tylko o pewne nowe cechy (TRZYNAŁOWSKI, 1982: 368). Przykładem gatunku autochtonicznego będzie wywiad, który narodził się w prasie i jest typowym gatunkiem prasowym. Natomiast za gatunek ksenochtoniczny można uznawać reportaż, który jako samodzielny gatunek wyodrębnił się z literatury (WOLNY-ZMORZYŃSKI, 2008: 321–323). Podział Trzynałowskiego można twórczo wykorzystać w typologii gatunków internetowych, które są zapożyczone z innych mediów, ale też konkretne gatunki właściwe są tylko dyskursowi internetowemu.

7. Gatunek medialny a format medialny

W analizie przekazów masowych medioznawcy często stosują pojęcie gatunku medialnego, choć coraz częściej pojawia się pojęcie formatu, zwłaszcza jeśli chodzi o analizę gatunków telewizyjnych (GOBAN-KLAS, 2005: 197). „Pojęcie gatunku traci swoją funkcjonalność i operacyjną skuteczność przy opisie współczesnej produkcji kulturowej. Coraz częściej wspomina się w tym miejscu o tzw. formacie, czyli licencji na realizację programu w różnych kręgach kulturowych” (OGONOWSKA, 2007: 345).

Ciekawą propozycję rozróżnienia tych dwóch pojęć¹⁸ opracował Grzegorz PTASZEK (2015: 41) (por. tab. 2).

W tym wypadku zmodyfikowana koncepcja gatunku medialnego może służyć analizie formatów medialnych (por. McQUAIL, 2008: 369).

Moje rozumienie gatunków jest najbliższe genologii lingwistycznej i to w niej upatruję perspektywę możliwie najszerszego spojrzenia na problemy typologii gatunków. Aby podkreślić złożoność problematyki wzajemnych relacji gatunkowych w mediach, można wyróżnić dwa typy takich relacji: wewnątrzgatunkowe i międzygatunkowe¹⁹. Ta propozycja połączenia dwóch metodologii pozwala zobrazować także zróżnicowane postępowania badawcze nad poszczególnymi gatunkami bądź klasami gatunków.

¹⁸ Do scharakteryzowania gatunku medialnego wykorzystał koncepcję Marii WOJTAK (2004).

¹⁹ Szerzej pisałam o tym w artykule *O relacjach międzygatunkowych w prasie* (ŚLAWSKA, 2013).

Rozróżnienie cech gatunkowych gatunku medialnego i formatu medialnego

Gatunek medialny:	Format medialny:
– abstrakcyjny i normatywny schemat, wzorzec;	– konkretny schemat, pomysł na program;
– element będący częścią kultury, niemający autora, stanowiący część dziedzictwa kulturowego;	– element będący wytworem przemysłu medialnego, mający twórcę, stanowiący produkt komercyjny;
– na poziomie tekstowym może on być realizowany ściśle według określonych reguł (wzorzec kanoniczny), ale mogą też istnieć od niego odstępstwa (wzorce alternacyjne, adaptacyjne);	– musi być realizowany ściśle według wytycznych twórcy;
– uważany jest z reguły za uniwersalny (zwłaszcza w kulturze globalnej).	– ma charakter adaptacyjny (istnieje możliwość dostosowania elementów formatu do realiów kulturowych).

Źródło: Na podstawie: PTASZEK, 2015: 41.

Do badania relacji wewnątrzgatunkowych najlepiej zastosować metody opisu gatunków autorstwa Wojtak. Autorka wyróżnia trzy zasadnicze kategorie wzorca gatunkowego, które pozwalają opisywać konkretne gatunki w mediach. Relacje między gatunkami oddaje propozycja Bożeny Witosz dotycząca budowania modelu niezhierarchizowanej typologii gatunków. System porządkujący gatunki należy budować zgodnie z zasadami teorii prototypów i podobieństwa rodzinnego: „[...] system powinien być skonstruowany w postaci ruchomego układu wielowymiarowego, przedstawiającego lokalną hierarchizację cech, płynność granic, zmienność w polu gatunkowym” (WITOSZ, 2005: 143). Witosz postuluje, aby koncepcje typologiczne gatunków obrazowały płynne przejścia między poszczególnymi kategoriami (por. WITOSZ, 2005: 150).

Tworzenie zbiorów gatunków w mediach pozwala wzajemnie je oświetlać i dzięki temu analizować. Rodzina gatunków medialnych jest zbiorem, w którym podstawową kategorią klasyfikacji jest miejsce publikacji – konkretne medium. Można jednak gatunki łączyć w mniejsze zbiory, poszukując kategorii, która pozwoli je uporządkować. Przykładem takiej typologizacji może być wyróżnienie – w polu gatunków medialnych – gatunków paratekstowych (por. LOEWE, 2007) lub podział gatunków na dialogowe i monologowe (por. ŚLAWSKA, 2014).

Małgorzata Lisowska-Magdziarz konstatuje:

[...] prawdziwym sukcesem genologii medialnej byłoby wypracowanie kategoryzacji gatunków odnoszącej się do konkretnych wytworów, nie zaś do apriorycznych założeń [...]. Być może zamiast siatki czy drabiny, taka kategoryzacja mogłaby mieć postać mapy, archipelagu albo chmury tagów.

LISOWSKA-MAGDZIARZ, 2015: 33

Ten postulat medioznawczy wydaje się w pełni spełniony w perspektywie genologii lingwistycznej. Witosz podkreśla:

[...] takiego modelu typologii, co oczywiste, nie da się ująć w wyrazisty schemat i przedstawić na płaszczyźnie kartki papieru, jego konstruowaniu bowiem powin-

na przyświecać świadomość, że najważniejszą cechą modelu jest właśnie odejście od przedstawiania systematyzacji w postaci różnego rodzaju tabel, ilustrujących w układzie poziomym – zamykające poszczególne typy w obrębie wyznaczonych kratek [...]. Wyobrażenie schematu zatem powinno być ledwie zarysowane, a w jego interpretacji musi pomóc wyobraźnia, która jest w stanie przybliżyć ten wielowymiarowy, stale pulsujący, otwarty kształt poszczególnych gatunków, ich różnych niestałych konstelacji [...], zorganizowanych w sposób wykorzystujący niektóre podobieństwa – wedle zależności zarówno poziomych, jak i pionowych.

WITOSZ, 2005: 142

To możliwe najpełniejsze rozumienie gatunku przez pryzmat jego typologii.

Mam świadomość, że komunikaty medialne to obszar trudny do badań właśnie ze względu na zróżnicowaną materię tekstową, perspektywę przepływów medialnych, konwergencji tekstów i gatunków.

Konwergencja, remediacja i mediatyzacja to klucze do nowej sytuacji mediów, a zatem także do ich klasyfikacji gatunkowej. We współczesnej genologii [...] jesteśmy skazani na poruszanie się w obszarach przejściowych, „szarych” i niejasnych strefach wzajemnych wpływów, nieczytelnych przepływów.

BAUER, 2015: 24

Jednocześnie genologia lingwistyczna metodologicznie obejmuje te nieczytelne, magmowe podziały. Korzystanie z perspektywy wewnątrzgatunkowej i międzygatunkowej, gdzie linie nie są jasno zaznaczone, pozwala rozumieć pojęcie gatunku. Wydaje mi się, że dla badawczych analiz ta wiedza jest najbardziej twórcza. Jednocześnie jestem przekonana, że tworzenie sieci typologii gatunków i uporządkowanie ich pozwala okiełznać medialny tekstowy chaos. Tylko łączenie tych dwóch perspektyw: typologii gatunków, będących świadectwem rozwoju dyscypliny, z jednoczesnym rozumieniem specyfiki gatunku daje pełny obraz genologiczny.

Literatura

- BALBUS S., 1999: „Zagłada gatunków”. „Teksty Drugie” nr 6(59), s. 25–39.
- BALOWSKI M., 2000: *Świadomość gatunkowa a wzorzec normatywny (na przykładzie gatunków prasowych)*. W: OSTASZEWSKA D., red.: *Gatunki mowy i ich ewolucja*. T. 1.: *Mowy piękno wielorakie*. Katowice, s. 316–329.
- BAUER Z., 2008: *Gatunki dziennikarskie*. W: BAUER Z., CHUDZIŃSKI E., red.: *Dziennikarstwo i świat mediów*. Kraków, s. 255–280.
- BAUER Z., 2009: *Dziennikarstwo wobec nowych mediów. Historia – teoria – praktyka*. Kraków.
- BAUER Z., 2015: *E-gatunki. Dziennikarz w nowej przestrzeni komunikowania*. Warszawa.
- BOLECKI W., OPACKI I., 2000: *Od redaktorów*. W: TYCHŹE, red.: *Genologia dzisiaj*. Warszawa, s. 5.
- CHUDZIŃSKI E., red., 2007: *Słownik wiedzy o mediach*. Bielsko-Biała.
- CHYLIŃSKI M., RUSS-MOHL S., 2008: *Dziennikarstwo*. Warszawa.
- DUBISZ S., red., 2008: *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa.

- FRAS J., 2005: *Dziennikarski warsztat językowy*. Wrocław.
- FRAS J., 2012: *Podstawy identyfikacji i typologii wypowiedzi w mediach masowych*. W: KULCZYCKI E., WENDLAND M., red.: *Komunikologia. Teoria i praktyka komunikacji*. Poznań, s. 13–29.
- GAJDA S., 2010: *Gatunkowe wzorce wypowiedzi*. W: BARTMIŃSKI J., red.: *Współczesny język polski*. Lublin, s. 255–268.
- GARLICKI B., 1974: *Metodyka dziennikarska*. Kraków.
- GEERTZ C., 1990: *O gatunkach zmąconych*. „Teksty Drugie” nr 2(2), s. 113–130.
- GOBAN-KLAS T., 2005: *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*. Warszawa.
- GODZIC W., KOZIEŁ A., SZYLKO-KWAS J., 2015: *Wstęp*. W: TYCHŹE, red.: *Gatunki i formaty we współczesnych mediach*. Warszawa, s. 9–11.
- KITA M., 2013a: *Dyskurs prasowy*. W: MALINOWSKA E., NOCOŃ J., ŻYDEK-BEDNARCZUK U., red.: *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny*. Kraków, s. 255–288.
- KITA M., 2013b: *Dyskurs radiowy*. W: MALINOWSKA E., NOCOŃ J., ŻYDEK-BEDNARCZUK U., red.: *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny*. Kraków, s. 338–346.
- KOZIEŁ A., 2002: *Gatunki dziennikarskie – rodowód, cechy i funkcje*. W: ADAMOWSKI J., red.: *O warsztacie dziennikarskim*. Warszawa, s. 109–127.
- LISOWSKA-MAGDZIARZ M., 2008: *Media powszednie. Środki komunikowania masowego i szerokie paradygmaty medialne w życiu codziennym Polaków u progu XXI wieku*. Kraków.
- LISOWSKA-MAGDZIARZ M., 2015: *Pytanie o genologię mediów w kulturze partycypacji. Próba rekonesansu metodologicznego*. W: GODZIC W., KOZIEŁ A., SZYLKO-KWAS J., red.: *Gatunki i formaty we współczesnych mediach*. Warszawa, s. 13–34.
- LOEWE I., 2007: *Gatunki paratekstowe w komunikacji medialnej*. Katowice.
- LOEWE I., 2013: *Dyskurs telewizyjny*. W: MALINOWSKA E., NOCOŃ J., ŻYDEK-BEDNARCZUK U., red.: *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny*. Kraków, s. 305–311.
- MALINOWSKA E., NOCOŃ J., ŻYDEK-BEDNARCZUK U., red., 2013: *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny*. Kraków.
- MAZIARSKI J., 1976: *Gatunki dziennikarskie*. W: MAŚLANKA J., red.: *Encyklopedia wiedzy o prasie*. Wrocław, s. 89–91.
- MCLUHAN M., 2001: *Wybór tekstów*. MCLUHAN E., ZINGRONE F., red.; RÓŻAŁSKA E., STOKŁOSA J.M., tłum. Poznań.
- MCQUAIL D., 2008: *Teoria komunikowania masowego*. BUCHOLC M., SZULZYCKA A., tłum. Warszawa.
- MROZOWSKI M., 2001: *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*. Warszawa.
- OGONOWSKA A., 2007: *Gatunki telewizyjne*. W: CHUDZIŃSKI E., red.: *Słownik wiedzy o mediach*. Bielsko-Biała, s. 313–325.
- PIEKOT T., 2006: *Dyskurs polskich wiadomości prasowych*. Kraków.
- PISAREK W., 1993: *Gatunek dziennikarski: informacja prasowa*. „Zeszyty Prasoznawcze” XXXVI, nr 3–4(135–136), s. 156–159.
- PISAREK W., 2002: *Nowa retoryka dziennikarska*. Kraków.
- PISAREK W., red., 2006: *Słownik terminologii medialnej*. Kraków.
- PTASZEK G., 2015: *W stronę bezgatunkowości mediów? O funkcji gatunków medialnych w procesie odbioru*. W: GODZIC W., KOZIEŁ A., SZYLKO-KWAS J., red.: *Gatunki i formaty we współczesnych mediach*. Warszawa, s. 35–51.
- SZULCZEWSKI M., 1964: *Informacja*. W: GOLKA B., KAFEL M., MITZNER Z., red.: *Teoria i praktyka dziennikarska*. Warszawa, s. 91–97.
- SZULCZEWSKI M., 1976: *Publicystyka. Problemy teorii i praktyki*. Warszawa.

- ŚLAWSKA M., 2013: *O relacjach międzygatunkowych w prasie*. W: MITRENGA B., red.: *Linguarum Silva*. T. 2: *Słowo – znaczenie – relacja w języku i w tekście*. Katowice, s. 161–174.
- ŚLAWSKA M., 2014: *Formy dialogu w gatunkach prasowych*. Katowice.
- TAYLOR L., WILLIS A., 2006: *Medioznawstwo. Teksty, instytucje i odbiorcy*. KRÓL M., tłum. Kraków.
- TRZYNADŁOWSKI J., 1982: *W kręgu gatunkowych wyznaczników form dziennikarskich*. W: TEGOŻ: *Sztuka słowa i obrazu*. Wrocław, s. 358–369.
- WILKOŃ A., 2002: *Spójność i struktura tekstu. Wstęp do lingwistyki tekstu*. Kraków.
- WITOSZ B., 2004: *Tekst i/a gatunek. Jeden czy dwa modele? W: OSTASZEWSKA D., red.: Gatunki mowy i ich ewolucja*. T. 2.: *Tekst a gatunek*. Katowice, s. 40–49.
- WITOSZ B., 2005: *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki*. Katowice.
- WOJTAK M., 2004: *Gatunki prasowe*. Lublin.
- WOLNY-ZMORZYŃSKI K., 2008: *Reportaż*. W: BAUER Z., CHUDZIŃSKI E., red.: *Dziennikarstwo i świat mediów*. Kraków, s. 321–332.
- WOLNY-ZMORZYŃSKI K., KALISZEWSKI A., 2006: *Podstawowe pojęcia oraz problemy dotyczące rodzajów i gatunków dziennikarskich*. W: WOLNY-ZMORZYŃSKI K., KALISZEWSKI A., FURMAN W.: *Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język*. Warszawa, s. 13–36.
- WOLNY-ZMORZYŃSKI K., KOZIEŁ A., 2013: *Genologia dziennikarska*. „*Studia Medioznawcze*” nr 3(54), s. 23–34.
- WORSOWICZ M., 2001: *Inforozrywka w prasie*. W: BORKOWSKI I., WOŹNY A., red.: *Nowe media – nowe w mediach*. Wrocław, s. 209–218.
- ŻYDEK-BEDNARCUK U., 2012: *Zmiany w zachowaniach komunikacyjnych a nowe odmiany językowe (odmiana medialna)*. W: KITA M., LOEWE I., red.: *Język w mediach. Antologia*. Katowice, s. 24–31.
- ŻYDEK-BEDNARCUK U., 2013: *Dyskurs internetowy*. W: MALINOWSKA E., NOCOŃ J., ŻYDEK-BEDNARCUK U., red.: *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny*. Kraków, s. 373–379.

Magdalena Ślawska

Typologies of Media Genres — An Overview of Opinions

Summary

The text constitutes an overview and arranges various models of classification of media genres. The author depicts understanding of the notion of media genre and systematizes knowledge on various typologies (division into informative and journalistic genres, border genres, popular genres or division of genres based on the medium). She also presents the distinction of the genre and the media format. At the same time, the author describes two views on the genres in intra-genre and inter-genre plane, based on the two methodologies of Maria Wojtak and Bożena Witosz. The linguistic genology provides an overview of genre classification with multidimensional, open and blurred patterns of their assignment. The author is convinced that in order to analyse media texts, one should have historical knowledge on clear divisions of the genres and a methodological perspective which would allow comprehension of the complex genological specifics.

Key words: genre, media genre, genre typologies, linguistic genology